

Úvod

► TŘI RODY: Timaios (poté, co se obrátí přímo na boha s žádostí o vedení k pravděpodobnějšímu výkladu) zavádí do své předkládané koncepce zcela nový aspekt potřebný k pochopení toho, jak podle [I] **vzoru** (παράδειγμα) – věčně jsooucího, neměnného a rozumem chápaného – vznikají [II] smyslům přístupné **napodobeniny** (μίμηματα) jako proměnlivý obraz věčně totožného vzoru. Napodobeniny určené i přes svou proměnlivou povahu jaksí k tomu tento věčný a neproměnlivý vzor v oblasti proměnlivého vznikání a zanikání dostatečně – nakolik je to možné – zachytit. Zaváděným novým aspektem je „nesnadný a nejasný“ třetí rod (τρίτον γένος), kterého si obnovený Timaiou pravděpodobný výklad ke svému postupu vymáhá, protože zcela odvozený způsob existence napodobenin by – v kombinaci s vyžadovanou zcela odtrženou samostatností vzoru – bez něj nejspíše nebyl pochopitelný: [III] „**schrána** (ὑποδοχή) *všeho, co vzniklo, jakoby chůva* (τιθήνη).“ O té je třeba důkladněji pojednat, ale stane se tak právě skrze rozvedení (až vyhrocení) problémů, které vyjevilo v předminulém semináři diskutované pojetí živlů jakožto možných poznatelných nejjákladnějších skladebných prvků světa.

► ŽIVLY V PROMĚNÁCH: Čtveřice živlů – oheň, vzduch, voda, země – se pro takový úkol pevných konstituentů ukázala jako problematická, protože „je věru *nesnadné promluvit o jednotlivém živlu zvlášť... tak, aby řeč byla přesvědčující a pevná*“ (49b). To je odůvodněno pozorovanými přechody, během nichž „*tyto látky v kruhu přecházejí jedna v druhou*“ (49d) a nezajišťují tedy vůbec stálost, která by umožňovala o nich s potřebnou určitostí mluvit, soudit. Zde řádné poznání a přesné zachycení v řeči není možno, protože nelze „*bez ostychu pevně rozlišovati, že ta a ta věc je kterýkoli určitý z nich a ne jiný*“ (49d). Je proto třeba uchýlit se k opatrnějšímu a jistějšímu způsobu výkladu o živlech – takovému, který nebude svádět k tomu vidět stálost tam, kde se jí nedostává – a omezit se na konstatování typu: „*takovéto*“ (τοιοῦτον) je oheň (co se ve vnímání dává jako takovýto soubor kvalit, to budíž zváno ve svých navzájem podobajících se instancích ohněm). Nemluvme nikdy o něčem takovém (jednom živlu apod.) jako by to mělo nějakou stálost — neříkejme „*toto*“ (τοῦτο), „*toto zde*“ (τόδε), neboť věci nám **prchají a nevydrží označení**. „*Toto*“ a „*toto zde*“ lze označovat jen to, co jest stále totožné, a naopak cokoli má vznik, je třeba označovat opatrněji: „*takovosti*“ – střídající se a obměňující se kvality / soubory kvalit (neseny snad něčím / **v něčem**, čeho se tyto cyklické obměny nijak dotknout nemohou). Tento vhled do vztahu smyslových věcí a možnosti řeči je postihovat nás posouvá vpřed (minimálně v Timaiových očích) i na poli kosmologického tázání, protože pokud slovy „*toto*“ a „*tohle*“ nemůžeme označit ani jeden živel, ale vždy vnímáme jen zrovna realizovanou a proměnlivou „*takovost*“, pak zde jaksí anticipujeme (už tím, že jsme schopni rozpoznat, že zde změny kvalit probíhají) něco, co v sobě tyto „*takovosti*“ nějak nese a ztrácí, tak jak do toho vstupují a z toho opět mizí, a o čem snad bude možno říkat „*toto*“ a „*tohle*“, protože přitom všem zůstává samo neměnné. Tímto anticipovaným má být právě onen nesnadný a nejasný (χαλεπὸν καὶ ἀμυδρὸν) třetí rod mezi věčným vzorem a proměnlivou napodobou – **schrána** (ὑποδοχή).

50b5–c6: Přirozenost „třetího rodu“ [III]

- Přijímá vše tělesné (σώματα)
- Vždy ji lze nazývat stejně – nemění vlastní působnost – vše stále přijímá, ale sama přitom na sebe **nikdy nevezme žádný tvar** (μορφή) toho, co do ní vchází [je stále totožná a sobě podobná – odpadá nebezpečí, že „prchne a nevydrží označení“]
- Přirozeně tvárný podklad (ἐκμαγεῖον) – připravená pro vše a zároveň →

- pohybuje se a nabývá podoby (διασχηματιζόμενον) od toho, co do ní vstupuje – proto se **jeví** (φαίνεται) v různých chvílích různá (ἄλλοιόν) [to vše dohromady skládá velmi záhadnou představu jak [III], tak i toho, co vstupuje →]
- To, co do ní vstupuje a z ní vystupuje = [II] **napodobeniny věčně jsooucího** (τῶν ὄντων ἀεί μιμήματα) – ty byly utvořené „*obtížně vysvětlitelným a podivuhodným způsobem*“ ...

51e6–52b2: Rozvinutí „tří rodů“

- [I] to, co je **totožné, nezrozené a nezničitelné** – nic do sebe **nepřijímá**, nikam do ničeho **nevchází** – neviditelné, nevnímání (ἀόρατον, ἀναισθητόν) = přístupné pouze **myšlení** (νόησις)
- [II] má s [I] stejné jméno (ὁμώνυμον) a je mu podobné (ὁμοίον) – je **vnímání, zrozené**, stále se pohybuje – vzniká **na nějakém místě** (τόπω) a zase odtamtud mizí – je uchopitelné míněním spojením s vnímáním (δόξη μετ' αἰσθήσεως)
- [III] **stále jsooucí rod prostoru** (γένος ὄν τῆς χώρας ἀεί) – nepřijímá zánik – **poskytuje polohu** (ἔδρα) všemu, co vzniká – možno se ho dotknout jakousi **nepravou úvahou bez vnímání** (μετ' ἀναισθησίας ἀπτόν λογισμῶ τι νῶθω) a je sotva uvěřitelný [ani I, ani II]

[I]	[II]	[III]
VZOR παράδειγμα „otec“	NAPODOBENINY μίμηματα „potomek“	SCHRÁNA – PROSTOR ὑποδοχή – χώρα „matka“
Totožný Nezrozený Nezničitelný (ἀνώλεθρον)	Proměnlivé Zrozené Pomíjivé [zcela závislé na I a III]	Neměnná „stále jsooucí“ (ἀεί ὄν) „nepřijímající zánik“ (φθορὰν οὐ προσδεχόμενον)
Přístupné pouze myšlení (νόησις)	Přístupné míněním spojeným s vnímáním (δόξη μετ' αἰσθήσεως)	možno se jí dotknout jakousi nepravou úvahou bez vnímání (μετ' ἀναισθησίας ἀπτόν λογισμῶ τι νῶθω)
Nic nepřijímá do sebe, nikam do jiného nevchází – stojí vždy sám za sebe, věčně se sebou totožný	Vcházení, odcházení nápodob jako vznikání, zanikání – zaujímání místa	to, v ČEM se [II] může díť, v čem se podoba může vyjevit a z čeho pak zmizet – přijímá to, co je tělesné (σώματα)

Problematické příklady (ty, které svádí k látkovému pojetí [III]):

Tvárné zlato (50a4–b5) || přirozeně tvárný podklad připravený pro vše (50c2) || tekutina zbařená zápachu, aby mohla přijímat žádoucí vůně pro potřebu výroby voňavek (50e5) || Měkká látka připravená hnětením co nejvíc poddajná, zbařená tvaru – vyhlazená (50e7–51a1) || „ohněm se druhy jeví její část (μέρος) rozpalená, zvlhla však vodou...“ (51b) || otfášana živly a sama jimi otfása (52e)

Příklady, jež ty předchozí, usměrňují:

„to, na čem se obraz usazuje ... kdyby bylo podobné něčemu, co do něho vchází, špatně by vypodobňovalo přijímané tvary opačně [protiklady], anebo cela jiné povahy, kdykoli by přišly, neboť by projevovalo vedle svých vlastní vzhled. Proto musí být mimo všechny podoby to, co má v sobě chovat tvary všechny ...“ (50d-e) || Neviditelná beztvář, vše přijímající (51c) || + čtená pasáž (52b): Stále jsooucí rod prostoru – poskytuje polohu – přístupný je **nepravou úvahou bez vnímání** (μετ' ἀναισθησίας ἀπτόν λογισμῶ τι νῶθω)

zvláštní povaha třetího rodu – obtížně pochopitelný – rozkročený mezi představou prázdného **prostoru** a zcela neurčitě **látky** – to je dáno komplikovanou rolí, kterou v celkovém Timaiem představovaném systému musí sehrát, tj. rolí jakéhosi nezbytného samostatného prostředkujícího pole mezi [I] a [II]

50b5-c6

ὁ αὐτὸς δὴ λόγος καὶ περὶ τῆς τὰ πάντα δεχομένης σώματα φύσεως. ταῦτὸν αὐτὴν αἰεὶ προσρητέον: ἐκ γὰρ τῆς ἑαυτῆς τὸ παράπαν οὐκ ἐξίσταται δυνάμεως—δέχεται τε γὰρ αἰεὶ τὰ πάντα, καὶ μορφήν οὐδεμίαν ποτὲ οὐδενὶ τῶν εἰσιόντων ὁμοίαν εἴληφεν οὐδαμῶς: ἐκμαγεῖον γὰρ φύσει παντὶ κεῖται, κινούμενον τε καὶ διασχηματιζόμενον ὑπὸ τῶν εἰσιόντων, φαίνεται δὲ δι' ἐκεῖνα ἄλλοτε ἄλλοιον—τὰ δὲ εἰσιόντα καὶ ἐξιόντα τῶν ὄντων αἰεὶ μιμήματα, τυπωθέντα ἀπ' αὐτῶν τρόπον τινὰ δύσφραστον καὶ θαυμαστόν, ὃν εἰς αὐθις μέτιμεν.

51e6-52b2

τούτων δὲ οὕτως ἐχόντων ὁμολογητέον ἐν μὲν εἶναι τὸ κατὰ ταῦτὰ εἶδος ἔχον, ἀγέννητον καὶ ἀνώλεθρον, οὔτε εἰς ἑαυτὸ εἰσδεχόμενον ἄλλο ἄλλοθεν οὔτε αὐτὸ εἰς ἄλλο ποιῖον, ἀόρατον δὲ καὶ ἄλλως ἀναίσθητον, τοῦτο ὃ δὴ νόησις εἴληχεν ἐπισκοπεῖν: τὸ δὲ ὁμώνυμον ὁμοίον τε ἐκείνῳ δεύτερον, αἰσθητόν, γεννητόν, πεφορημένον αἰεὶ, γιγνόμενον τε ἐν τινὶ τόπῳ καὶ πάλιν ἐκεῖθεν ἀπολλύμενον, δόξη μετ' αἰσθήσεως περιληπτόν: τρίτον δὲ αὐ γένος ὃν τὸ τῆς χώρας αἰεὶ, φθορὰν οὐ προσδεχόμενον, ἔδραν δὲ παρέχον ὅσα ἔχει γένεσιν πᾶσιν, αὐτὸ δὲ μετ' ἀναίσθησίας ἀπτόν λογισμῷ τινὶ νόθῳ, μόγις πιστόν,

50b5-c6

„Tatáž úvaha zajisté platí i o přirozenosti, která přijímá vše tělesné. Je třeba ji nazývat vždy touž. Vůbec totiž nemění svou vlastní působnost, neboť vše stále přijímá a nijak nikdy na sebe nebere žádný tvar podobný ničemu z toho, co do ní vchází. Je totiž přirozeně tvárným podkladem připraveným pro vše, který se pohybuje a nabývá podoby od toho, co do něj vstupuje, a kvůli tomu se jeví v různých chvílích různý. To, co do ní vstupuje a z ní vystupuje, jsou napodobeniny věčně jsoucího, které byly utvořené podle něj jakýmsi obtížně vysvětlitelným a podivuhodným způsobem, kterým se budeme zabývat později.“

51e6-52b2

„Když je tomu tak, je třeba souhlasit, že jedním rodem je to, co je totožné, nezrozené a nezničitelné, co ani odnikud nepřijímá nic jiného do sebe, ani samo nikam do něčeho nevchází, není viditelné ani jinak vnímatelné, a je zajisté tím, co připadlo myšlení zkoumat. To druhé má s oním stejné jméno a je mu podobné, je ho možno vnímat, je zrozené, stále se pohybuje, vzniká na nějakém místě a zase odtamtud mizí, je uchopitelné míněním spojeným s vnímáním. Třetí pak je stále jsoucí rod prostoru, který nepřijímá zánik a poskytuje polohu všemu, co vzniká, je možno se ho dotknout jakousi nepravou úvahou bez vnímání a je sotva uvěřitelný [...]“